

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 73 87
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS 96000287

03 mei 1996

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 28/96)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst,

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DISgboor287

d.d. 03 mei 1996

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. kol [REDACTED] d.t.v. HPMV

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HBMA
IFOR-cel
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 8004

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGSDIENST/CO
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

28/96

(Afgesloten 021200A MEI 1996)

Conclusie/voorzicht

Recente maatregelen van OVSE en IFOR met betrekking tot respectievelijk de aanstaande verkiezingen en de bewegingsvrijheid in Bosnië-Herzegovina staan op gespannen voet met "Dayton" en dreigen de Serviërs en Kroaten in de kaart te spelen door de "etnische zuiveringen" feitelijk te legitimeren.

Een conflict tussen Serviërs en Moslims blijft dreigen met betrekking tot Brcko. Voor beide partijen zijn die stad en het omliggende gebied van strategisch belang. De Serviërs hebben herhaaldelijk aangegeven Brcko niet te zullen opgeven, ongeacht het resultaat van de in "Dayton" voorziene arbitrage.

De Kroatische regering heeft onderstreept bereid te zijn de Bosnische Kroaten te "verdedigen". De betreffende uitspraken verschillen niet van eerdere Kroatische uitspraken aan de vooravond van de zware strijd tussen Bosnische Kroaten en Moslims in 1993/94. Klaarblijkelijk houdt de Kroatische regering rekening met een heropleving van die strijd.

Bosnië-Herzegovina

Vorige week zijn door de OVSE-commissie die moet toezien op de verkiezingen in Bosnië-Herzegovina later dit jaar aanvullende richtlijnen gepresenteerd over de registratie- en stemprocedures. Aanleiding daartoe was het feit dat het in "Dayton" genoemde principe, dat alle Bosniërs hun stem moeten uitbrengen in hun plaats van herkomst, niet kan worden gerealiseerd doordat de meeste vluchtelingen nog niet zijn teruggekeerd in hun oorspronkelijke woonplaats. De belangrijkste "aanvulling" betreft het feit dat personen die sinds 1992 (het begin van de oorlog) van woonplaats zijn veranderd, hun stem mogen uitbrengen in de plaats waar zij zich nu bevinden en willen blijven wonen. Deze bepaling heeft geleid tot scherpe protesten, met name van de kant van Moslims, omdat zij van mening zijn dat daardoor de resultaten van "etnische zuiveringen" door de verkiezingen zullen worden bestendigd en zelfs gelegaliseerd.

Van de drie voormalig strijdende partijen hebben de Moslims de meeste aanleiding om vast te houden aan het beginsel dat iedere staatsburger zich mag begeven naar, en mag stemmen in, de plaats van

herkomst. Immers, als gevolg van de "etnische zuiveringen" door vooral Serviërs maar ook Kroaten, bevinden de meeste Moslims zich in een geografisch geïsoleerd gebied in centraal-Bosnië. De andere bevolkingsgroepen, die streven naar etnisch "zuivere" gebieden, hebben daarentegen juist belang bij handhaving van de huidige status quo en zullen naar verwachting de "aanvullende" regels dan ook goedkeuren. Een regeling zoals de bovengenoemde, waarin personen kunnen stemmen in hun huidige verblijfplaats, zou inhouden dat in steden als Srebrenica, Brcko en Jajce, die vóór de oorlog een Moslim-meerderheid hadden maar nu worden gedomineerd door Serviërs respectievelijk Kroaten, de huidige situatie inderdaad -zoals de Moslims aangeven- zal worden gelegitimeerd. De uit die steden afkomstige Moslim-vluchtelingen hebben op grond van de jongste OVSE-regels zelfs niet het recht om bij volmacht te stemmen, zo zich al vrijwilligers daartoe zouden aandienen. Tegen die achtergrond lijkt het protest van de Moslims in hoge mate gerechtvaardigd.

Het afgelopen weekeinde heeft zich een aantal incidenten voorgedaan in het grensgebied tussen de door Moslims en door Serviërs bewoonde delen van Bosnië-Herzegovina. Aanleiding was het feit dat Moslims hadden aangekondigd hun voormalige woonplaatsen in momenteel door Serviërs gedomineerd gebied te bezoeken. Deze pogingen zijn door groepen Servische burgers gedwarsboord; bij de incidenten zijn tenminste twee (Moslim-)doden gevallen. Als gevolg van deze incidenten heeft IFOR de bewegingsvrijheid in sommige delen van Bosnië-Herzegovina beperkt. De Moslim-autoriteiten proberen door het organiseren van dergelijke bezoeken de terugkeer van (Moslim-)vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woonplaatsen af te dwingen en daarmee hun geografische isolement te doorbreken. De Serviërs hebben, zoals gesteld, juist belang bij handhaving van de status quo. Tegen die achtergrond dreigt de genoemde IFOR-maatregel -die overigens ook haaks staat op het Dayton-akkoord- de Serviërs in de kaart te spelen.

De voorzitter van de afdeling Tuzla van de SBiH, de politieke partij die onlangs is opgericht door ex-premier Silajdzic, heeft gesteld over aanwijzingen te beschikken dat een groot aantal leden van de SDA (de partij van president Izetbegovic) zou overwegen toe te treden tot de SBiH, maar bang zijn hun baan te verliezen. Dit zou de kansen van de SBiH om een goed verkiezingsresultaat te boeken, aanzienlijk verkleinen. Zoals reeds eerder gemeld, doet de SDA (evenals de "Kroatische" en "Servische" partijen HDZ en SDS) pogingen de niet-nationalistische oppositie, waarvan ook de SBiH deel uitmaakt, de toegang tot de massa-media te ontzeggen en hun kansen bij de verkiezingen te reduceren. De SDA probeert al geruime tijd haar greep op de Bosnische staatsinstellingen (met inbegrip van het leger) te vergroten. In dat kader is zeker niet denkbeeldig dat SBiH-leden zouden worden ontslagen of op andere wijze gediscrimineerd. Tuzla is één van de weinige steden waar gedurende de oorlog sprake is gebleven van inter-etnische samenwerking en derhalve ook een gebied waar een niet op nationalistische leest geschoeide partij zoals de SBiH op een relatief goed verkiezingsresultaat zou mogen hopen. Het heeft er alle schijn van dat de SDA dit met gebruik van intimidatiemethoden wil voorkomen.

De burgemeester van Brcko, een Serviër, heeft tegenover [REDACTED] verklaard dat de arbitrage over dit gebied, zoals voorzien in het verdrag van Dayton, geen betrekking zal hebben op de stad zelf, maar alleen op het omringende gebied. Deze bewering lijkt haaks te staan op de tekst

van "Dayton", waarin is bepaald dat de status van Brcko als zodanig in de tweede helft van 1996 onderwerp van arbitrage zal zijn. Zoals bekend hebben de Serviërs herhaaldelijk duidelijk gemaakt geen afstand te zullen doen van Brcko, vermoedelijk vooral vanwege de dominante positie van die stad in de Posavina-corridor, de enige verbinding tussen de "Servische" gebieden in oost- en west-Bosnië. Voor de Moslims vormt Brcko echter de enige potentiële toegang tot de rivier de Sava en daarmee tot de buitenwereld; zonder controle over deze stad zou hun isolement, mede gegeven de wrijvingen met zowel Serviërs als Kroaten, verder toenemen. Indien bij de arbitrage de vooroorlogse etnische verhoudingen als criterium worden gehanteerd, zou Brcko aan de Moslims worden toegewezen. Om dit te voorkomen hebben de Serviërs reeds enige tijd vluchtelingen uit andere delen van Bosnië-Herzegovina (met name uit Sarajevo) naar Brcko overgebracht. Het blijft uiterst onwaarschijnlijk dat de Serviërs, mocht de arbitrage in hun nadeel uitvallen, afstand zullen doen van de stad Brcko.

De extreem-nationalistische militieleider Arkan heeft een bureau van zijn partij (SSJ) geopend in Brcko. Hij heeft aangekondigd de lokale bevolking op te roepen tot gewapend verzet indien de stad niet aan de Serviërs wordt toegewezen. Dit bericht vormt een nieuwe indicatie dat Arkan, die tot voor kort vooral actief was in de zwarte handel rond oost-Slavonië, in de toekomst weer politiek actief wil worden. Onlangs had hij aangekondigd zich met name te willen richten op Kosovo. Vervolgens waren er echter ook indicaties dat hij wilde meedoen aan de verkiezingen in Bosnië-Herzegovina. Aangezien Arkan openlijk het streven naar een Groot-Servische staat ondersteunt, zijn gelijktijdige activiteiten in Joegoslavië en Bosnië-Herzegovina voor hem geen probleem.

De Kroatische minister van Defensie Susak heeft verklaard dat Zagreb zich verplicht acht de veiligheid van de Bosnische Kroaten te beschermen. Weliswaar onderstreepte Susak dat Kroatië zich niet in de interne aangelegenheden van het buurland wil mengen, maar hij liet duidelijk blijken de verplichtingen ten opzichte van de Bosnische Kroaten van groter belang te achten. De uitspraken van Susak verschillen niet van de Kroatische retoriek aan de vooravond van de grootschalige gevechten tussen Bosnische Kroaten en Moslims in 1993. Uit zijn opmerkingen blijkt dat hij een heropleving van die strijd, met inbegrip van een hernieuwde Kroatische betrokkenheid, verre van uitgesloten acht. Susak is zelf van Bosnisch-Kroatische afkomst en heeft zich in het verleden gemanifesteerd als een voorstander van een Groot-Kroatische staat, met inbegrip van de Bosnisch-Kroatische gebieden. Zijn opstelling onderstreept dat de kansen op vruchtbare samenwerking in het kader van de MKF steeds verder afnemen en hernieuwde strijd daarentegen aannemelijker is geworden.

Kroatië

De Kroatische regering heeft geprotesteerd tegen, wat werd genoemd, "veranderingen in de nationale structuur van oost-Slavonië". Gesteld werd dat de lokale Servische machthebbers beogen Servische vluchtelingen in het gebied te vestigen en daardoor de "vooroorlogse etnische verhoudingen" te verstoren. In oost-Slavonië bevinden zich tenminste enkele duizenden Servische vluchtelingen uit andere delen van de voormalige Krajina, die daarheen zijn gevlucht na de Kroatische offensieven van vorig jaar tegen hun oorspronkelijke woongebieden. Bovendien zijn inmiddels reeds op beperkte schaal Serviërs die toentertijd naar Joegoslavië waren gevlucht, naar oost-Slavonië getrokken; de kans is groot dat de Joegoslavische autoriteiten, die de opvang van deze vluchtelingen een grote financiële

[REDACTED]

belasting achten, (ook) hen zullen stimuleren zich in oost-Slavonië te vestigen. Kennelijk vreest de Kroatische regering dat daardoor de mogelijkheden om het Kroatische gezag over het gebied te herstellen, zoals voorzien in het verdrag van Erdut, aanzienlijk worden verkleind. In het verleden heeft zij reeds aangegeven de terugkeer van door de Serviërs uit het gebied verdreven Kroaten van kardinaal belang te achten. Bovendien heeft zij onlangs nog opheldering geëist over het lot van vele Kroaten die met name in Vukovar door de Serviërs zijn vermoord; dit werd een voorwaarde voor onderhandelingen met de Serviërs genoemd.

Naar verluidt heeft het voormalige lid van de Kroatische regeringspartij HDZ, Mesic, zich aan president Tudjman gepresenteerd als mogelijke compromiskandidaat voor het burgemeesterschap van Zagreb. Dit aanbod is echter afgewezen omdat Mesic daaraan voor Tudjman onaanvaardbare voorwaarden verbond. Inmiddels is bekend geworden dat Tudjman de gemeenteraad van Zagreb heeft ontbonden in afwachting van nieuwe verkiezingen. In de tussentijd wordt Zagreb bestuurd door een door Tudjman benoemde, maar niet door de gemeenteraad aanvaarde burgemeester. Mesic was ten tijde van het uiteenvallen van het voormalige Joegoslavië de Kroatische vertegenwoordiger in het Joegoslavische presidium en daardoor het laatste staatshoofd van het "oude" Joegoslavië. Na de Kroatische onafhankelijkheidsverklaring trad Mesic toe tot de HDZ, maar na enkele jaren verliet hij die partij uit protest tegen de autoritaire opstelling van Tudjman. Dat hij zichzelf nu als compromiskandidaat naar voren heeft geschoven, wijst erop dat Mesic's partij HND toenadering zoekt tot de HDZ. Deze is echter kennelijk in deze vorm onaanvaardbaar voor Tudjman c.s.

De ontbinding van de gemeenteraad van Zagreb, waarin de gezamenlijke oppositie de meerderheid heeft, geeft eens te meer aan dat Tudjman een verdere democratisering van Kroatië niet ten koste wil laten gaan van de centrale rol van de HDZ. Volgens de wet moeten er nu binnen drie maanden nieuwe gemeenteraadsverkiezingen worden gehouden. Gezien het feit dat Zagreb gedurende deze periode wordt bestuurd door een HDZ-functionaris, kan niet worden uitgesloten dat Tudjman en zijn partij naar middelen zullen zoeken om deze verkiezingen uit te stellen, danwel om een HDZ-zege zeker te stellen.

Macedonië

Functionarissen van het Macedonische ministerie van Defensie hebben eerder deze week gesteld dat het mandaat van UNPREDEP, dat deze maand verloopt, moet worden verlengd. Daarbij werd vooral gewezen op de trage implementatie van het IFOR-mandaat, de onrust in het aangrenzende Kosovo en het feit dat Macedonië nauwelijks over strijdkrachten beschikt. Vermoedelijk is de Macedonische regering bevreesd voor een verdere verscherping van de conflicten in de regio, met name het Albanese probleem. Zoals bekend bestaan in Macedonië, dat kampt met een economische crisis, wrijvingen tussen de etnisch-Macedonische meerderheid en de Albanese minderheid, die is geconcentreerd in het grensgebied met Kosovo. Hoewel de Macedonische betrekkingen met Joegoslavië en Griekenland de afgelopen maanden enigszins zijn verbeterd, vreest de regering kennelijk dat terugtrekking van UNPREDEP en (later dit jaar mogelijk) IFOR een vermindering van de internationale aandacht voor het voormalige Joegoslavië tot gevolg zou hebben en een escalatie van de genoemde conflicten dichterbij zou brengen.